

REVISTA ECONOMICĂ.

Apare odată pe săptămână.

„Revista Economică” se publică din însărcinarea și cu ajutorul institutelor de credit:

„Albina”, „Ardeleana”, „Auraria”, „Beregsana”, „Berzovia”, „Bihoreana”, „Bistrițana”, „Boșana”, „Brădetul”, „Cassa de păstrare”
Miercurea, „Cassa de păstrare” Seliște, „Chioreana”, „Cordiana”, „Corvineana”, „Crișana”, „Detunata”, „Doina”, „Economul”,
„Făgețana”, „Fortuna”, „Furnica”, „Grănișterul”, „Hașegana”, „Hondoleana”, „Humedoara”, „Iulia”, „Lipovana”, „Lugoșana”, „Lucea-
fêrul”, „Mercur”, „Mielul”, „Munteana”, „Mureșana”, „Mureșanul”, „Nădlăcana”, „Nera”, „Olteana”, „Oraviceana”, „Patria”, „Plugarul”,
„Poporul”, „Racoșana”, „Sătmăreana”, „Sebeșana”, „Selăgeana”, „Sentinela”, „Silvania”, „Someșana”, „Steaua”, „Timișana”, „Ulpiana”,
„Victoria”, „Vlădeasa” și „Zlăgăneana”.

Prețul de prenumerare:
pe 1 an K 16—, pe 1/2 an K 8—.

DIRECTOR
Dr. CORNEL DIACONOVICH.

Taxa pentru inserțiuni:
de spațiul unui cm² câte 10 fileri.

Anul IV.

Sibiu, 16 August 1902.

Nr. 33.

Trebuința de a ne cresce specialiști pe terenul economic.

Dacă aruncăm o privire asupra vastului nostru teren economic, vedem lipsuri mari și trebuințe ardeătoare; ba am pute dice lipsă aproape totală de organizare și de procedare cu sistem pentru crearea unei situațiuni mai favorabile.

Pe *terenul agricol* ameliorările sunt aproape nule; cu toate-că acesta e singurul teren care susține întreagă suflarea românească din această țeară.

În zadar vom căuta de prezent să vedem o îmbunătățire în diferiții rami ai agriculturii noastre. *Preoțimea*, nu poate influența cu efect în această direcțiune, pentru-că i lipsesc pregătirile necesare. În seminarii se învață de toate, singur obiectele economice sunt tractate cum nu se poate mai mașter.

Învățătoria și în urmăre școala poporală de asemenea nu au avut până acum un rol însemnat în dezvoltarea economiei la poporul nostru. Și aici cauzele sunt aceleași ca și la preoțime: calificarea necorespunzătoare a pedagogilor noștri din obiectele economice.

De vr'o 7 ani s'a dispus din partea guvernului calificarea învățătorimei în privința economică și înființarea *școalelor de repetiție economice*, al căror număr se ridică de prezent în întreg Ardealul și Ungaria la 1789. Noi nici în această direcțiune nu ne pornim. În comitatul Sibiului sunt s. e. abia 4 astfel de școale economice. În alte comitate cu poporațiune în majoritate română sunt de asemenea puține astfel de instituțiuni folositoare.

Cum stăm cu *prelegerile economice*? Rău și cu aceste. În adunările despărțimintelor și în agenturile *Asociațiunii* nu s'au ținut în decurs de un an nici 30 de prelegeri economice; cele 2 *Reuniuni agricole* să fi ținut și ele vr'o 30 prelegeri. Să mai punem încă atâtea prelegeri ținute în diferitele noastre comune prin preoți și învățatori. Dar ce sunt aceste față cu numeroasele noastre trebuințe? Și ce influență pot ele avé, când cele mai multe nu sunt ținute într'un limbaj destul de popular și nici nu sunt împreunate — baremi unde se poate — cu experimentări practice? Așa, firesce, nu se pot popularisa ideile nou economice, nici poporul nu poate progresa în privința economică.

Nu mai puțin slab stăm și cu *literatura economică* pentru popor și cu *bibliotecile populare economice*. În

această direcțiune de asemenea este aproape totul de făcut.

Școalele economice superioare, medii și inferioare, atât cele agricole cât și cele de silvicultură și veterinarie, nu mai puțin școalele de vierit, de grădinărit, de lăptărit, etc. ne lipsesc cu desăvîrșire.

În 1899 erau în total în Ungaria 55 școale economice de toate categoriile, cari erau frecventate de 2104 elevi dintre cari numai 49, adică ceva mai bine de 2%, români. Între aceștia nici unul în Academiiile economice, abia unul în școalele medii economice. Școalele inferioare agricole au fost frecventate de 23 tineri români, cele de vierit de 5 elevi români, iar cele de grădinărit, cele pentru vigili silvanali, etc. au fost frecventate în total de 20 tineri români.

Sigur că stările noastre de azi nu sunt mai favorabile decât cele din 1899; căci școale economice nu am înființat de loc, iar numărul elevilor din instituțiile economice străine încă nu va fi crescut.

Și apoi ce este un număr de 49 elevi? Un picur în mare.

Din cele arătate până aici se vede, că ne lipsesc aproape cu totul factorii chemați a da impuls puternic și avânt agriculturii noastre și a pune la cale organizațiunea noastră economică.

În această situațiune înzadar vom lamenta mereu, că ne lipsesc cutare și cutare instituțiune economică și înzadar vom stăruî să o înființăm. A înființa s. e. o *reuniune agricolă românească*, în cele din urmă, nu e un lucru greu; e greu însă a o conduce, a o face să prospereze și împreună cu ea poporul, pentru a cărui bine a fost înființată. Singură bunăvoința și zelul nu sunt de ajuns. Se cere înainte de toate pricepere perfectă a agendelor. Conducătorii unei astfel de reuniuni trebuie să poată ține prelegeri din toți ramii agriculturii, să fie îndemnatnici în toate lucrările practice ce se referă la agricultură, ca cele spuse să le poată pune și în practică. Altfel mersul unei instituțiuni economice trebuie să se poticenească.

Deci pentru a ne putea urni din loc, înainte de toate va trebui să ne crescem specialiști pe terenul economic, oameni trecuți prin Academia Agricolă și înzestrați cu cunoștințe practice. Avem trebuință baremi de câte un bărbat astfel calificat în fie-care comitat locuit de Români.

Cu chipul acesta ne-am putea apoi realiza ideea înființării reuniunilor agricole în fie-care comitat și a introducerii unei economii mai intensive la poporul nostru; pentru-că ar fi cine să propoveduiască cu cuvântul, cu fapta și în scris ideile bune și folositoare.

Cum ne-am puté cresce un contingent de tineri economi? Firesce, așa cum ne crescem și tinerii pentru alte cariere: *cu ajutorul stipendiilor*. E timpul să ne formăm și oameni, cari să muncească cu pricepere pentru sporirea avuției naționale, instruind poporul nostru agricol, atât de insetat de cunoștințe aievea bune și folositoare.

Suntem siguri, că din mulțimea de stipendii, ce se distribuie an de an, se pot destina încă de acum câteva și în scopul cualificării tinerilor economi.

Dar unde vom plasa apoi tinerii astfel cualificați? Natural, că în locul prim în centrele noastre culturale, pe lângă institutele noastre de învățământ din: Arad, Beiuș, Blaj, Brad, Brașov, Caransebeș, Lugos, Năsăud, Orade, Sibiu, etc. Altă parte vom plasa-o la școala ori școlile economice, ce inomis vom trebui să le înființăm. Și altă parte va fi bine să stee în serviciul institutelor noastre financiare și al Asociațiunii, având ca misiune principală de a înființa și conduce reuniuni și tovărășii agricole, și însoțiri de valorisare, apoi de a ține prelegeri economice, a spori literatura economică pentru popor, îndeosebi redactarea unei sau mai multor foi bune agricole, etc.

Cu chipul acesta am avé în centrele noastre culturale cel puțin câte un specialist în ale agriculturii; iar fiitorii noștri preoți și învățători, de asemenea și poporul ar avé dela cine să învețe studiul și practica agriculturii.

Urmările folositoare, ce ar rezulta din o astfel de organizare, ar fi de neprețuit. N'am mai umbla ca până acum pe pipăite și cu dorințe în sine bune, dar — în lipsa de persoane specialiste — nerealisabile.

Astfel ne-ar fi dată posibilitatea unei temeinice organizări economice prin:

1. înființarea reuniunilor și tovărășiilor agricole;
2. înființarea însoțirilor de valorisare, de lăptărit, de pivnițe, de ouă, de galițe, etc.
3. împământenirea ramilor mai noi agricoli cu ajutorul comasării;
4. introducerea pretutindenea a mașinilor agricole mai de căpetenie;
5. introducerea unor soiuri mai bune de animale;
6. introducerea plantelor de nutreț și pretutindenea, unde numai se poate, a stabulațiunii raționale;
7. îngrășarea artificială a pământului;
8. cultivarea mătasei și a stupăritului rațional;
9. cultivarea în massă a pomilor și legumelor, etc.

Pe calea aceasta va spori grabnic averea noastră națională și bunăstarea va lua locul neajunselor și lipselor de ași.

Să ne crescem deci fără amânare specialisti pe terenul economic.

S.

Memorandul cel mai recent al lui Beksics și băncile noastre.

În ajunul congresului sêcuiesc din a. crt. Beksics G. debutează din nou în interesul promovării chestiunii sêcuiesci cu un memorand înaintat presidentului acelu congres. Fiindcă acest memorand ne visează în rândul prim pe noi Români și băncile noastre dăm după „P. Ll.“ mersul ideilor din el care este următorul:

Chestiunea sêcuiescă este de un interes mare național, ea aparține problemei transilvane, ca atare nu se poate separa de politica națională ungară, și pentru aceea congresul în acest sens are să o tracteze.

Problema transilvană apasă greu asupra politicii ungare. Transilvania este amenințată de paralizare și poziția ei este ași mai rea, decât cu decenii înainte. Aceasta atâtă însemnează: consolidarea noastră națională și de stat în partea dincolo de Peatra-Craului nu a progresat, ci în puncte singuratică a dat chiar îndărăt.

Și înainte cu un deceniu — ne spune Beksics — densusl avea temeiu de serioase temeri, dar totuși ele nu erau așa mari ca ași. Pământul Sêcuilor stagna, însă pierderile nu erau așa grave ca cele de acum. „Albina“ nu opera cu succesul actual. Se presupunea, că puterile rasei maghiare, puterile societății și statului ungar vor puté aduce în ființă consolidarea națională a Ungariei. Acest optimism a slăbit conștiința națională a Maghiarilor, și i-a făcut să desarmeze.

Ei — ăice Beksics — s'au simțit referitor la Transilvania mai siguri decât puternicul imperiu german față de Posen. cu toate-că referințele numerice la noi sunt cu mult mai critice. Maghiarimea este numeric slabă, nu numai dincolo, ci și dincoace de Peatra-Craului. Într'aceea Românimea nu a avut nici când un trecut independent. Puterile rasei române apar pitice față de ale maghiarimei. În anii optzeci capabilitatea de sporire a românimei era abia pe jumătate față de a maghiarimei. Centrele culturale nu au fost nici când în mâinile românimei. În privința economică și culturală Românii au rămas așa de înapoiați, că singuratică comitate de ale Maghiarilor reprezintă o putere culturală și economică mai mare, decât întreagă românimea din Transilvania.

Acum însă referințele încep a se schimba pe întreagă linia. Rassa română arată în timpul mai nou o dezvoltare mai puternică dincolo de Peatra-Craului. În unghiul Murêșului (Bănat) au pierdut din teren, dar în comitatul Têrnava-mică au ajuns în majoritate. Ei au pêtruns într'o parte a pământului Sêcuilor, anume în Hâromszék. Institutele financiare române, îndeosebi „Albina“, conduc cu dibăcie dezvoltarea culturală și economică a românimei. Se adună proprietate mijlocie în mâinile Românilor, școlile românesci se găsec în stare bună și ele încă cuceresc locuri de cultură. Din fericire puterea culturală și economică a rasei maghiare are încă o superioritate uriașe. Totuși referințele de odinioară favorabile Maghiarilor nu mai există și ele trebuie din nou restituite. Numai astfel statul ungar, națiunea ungară va puté ajunge la încheierea sa definitivă. Ardealul și-ar puté perde caracterul sêu național ungar sub influința românimei absorbitoare a Sașilor, și în cas de catastrofe politice și militare și-ar putea perde și coerența sa cu statul ungar.

Scopul și mijloacele politice naționale ale Maghiarilor residă așa dară în conservarea respective restituirea vechei relațiuni de rase. Isbutesce aceasta, are să urmeze sigur și consolidarea statului național ungar, asigurat pentru totdeauna în dezvoltarea sa treptată, fără sguduirii și fără siluire. Maghiarimea în dezvoltare numerică, culturală și economică și-ar ocupa cu timp iarăși teritorul țerii, ar isola regiunile locuite de naționalități și aceste le-ar abate în marele curent național.

Fiind vorba de relațiunea de rassă, nu sunt de a se avé în vedere numai referințele transilvane. Sașii nici nu mai trebuie amintiți; în urma nesporirii lor, ei devin o fracțiune neînsemnată, și trebuie să devină sau Maghiari sau Români. Pentru evoluțiunea Maghiarimei în Ardeal trebuie a se lua în considerațiune mai ales întreagă forța de rassă a maghiarimei dincoace de Peatra-Craului. Unda maghiarimei ar trebui să se reverse, dând viață și putere, din Alföld asupra Ardealului.

Durere tocmăi în puterea de cucerire a maghiarimei de pe Alföld au obvenit în anii nouăzeci o scădere; născerile au scăzut cu 10, în singuraticile locuri și cu mai mult pe mil. Și aceasta e foarte periculos, pentru că între impregiurările noastre prezente și în viitorul cel mai de aproape pondul principal trebuie pus pe sporirea maghiarimei. Fără sporire naturală problema națională a Maghiarilor nu poate fi rezolvită, și încă și mai puțin chestiunea ardeleană, pentru că Românimea dincolo de Peatra-Craiului nu arată nici o aplecare spre contopire, ci dincontră: ea absoarbe și ocupă pământ.

Cele mai mari două rele trebuie înainte de toate și fără amănare sanate, și anume schimbarea referințelor privitoare la născerile Maghiarilor și ocuparea treptată a posesiunii de pământ prin Români și Sași. Aceasta însă se poate numai prin luarea de *măsură economică*.

Spre acest scop va trebui creată *marea industrie mai întâi în Sécuime*. Cu chipul acesta se va pune stavila emigrării Sécuilor, și se va ridica Sécuimea cu orașele și pământul său de cultură; în același timp regiunile săsesci și românesce vor rămâne îndărăte. Nevoile țilei vor trebui natural sanate după puțină prin *comasațiune* și prin *regularea dreptului de pășunat*, totuși o descurcare a lucrurilor va fi posibilă numai prin crearea mării industriei în Sécuime.

Un alt mijloc pentru înlăturarea temeinică a răului ar fi aplicarea sistemului pentru *schimbarea posesiunii*. Puterea ungară de stat și socială se va pute restitui și desvolta mai departe numai dacă o parte a mării proprietăți dela șes se va schimba cu economia silvanală din regiunile muntoase ale Transilvaniei. Valachul trebuie să vadă puterea socială maghiară și să învețe a stima statul ungar. Schimbarea posesiunii este de a se face numai unde economică e posibilă și politică nu e stricăcioasă. Pădurile dela graniță, cari în urma comasării sunt ale privaților, trebuie neapărat cumpărate de stat, altfel ajung în mâinile Valachilor și poate — posibilitatea nu e exchisă — în posesiunea statului român. O parte a fidei-comisurilor trebuie dislocată în Ardeal. De sine înțeles această acțiune va trebui condusă de stat.

Nu mai puțin urgentă este ocuparea maghiară a văilor din cursul riurilor. În aceste văi și acum locuiesc o considerabilă populațiune maghiară; o energetică *acțiune de colonizare* trebuie să facă aceste regiuni curat maghiare și stăruințele de acaparare ale Românilor și Sașilor trebuie decisiv paralizate. În timpul mai nou s'au întâmplat lucruri demne de însemnat chiar în interesul institutelor de credit transilvane maghiare. *Banca hipotecară*, și *Institutul de credit fonciar*, cum și *Banca de escompt* au desfășurat o acțiune în această privință. Totuși în Transilvania nu lipsesc numai creditul ieftin ci în cadrul acțiunii de colonizare trebuie cumpărate posesiunile ajunse la vânzare. Aceasta ar trebui să o facă statul sau o *bancă înființată sub patronajul statului*. Colonizarea însăși trebuie neapărat făcută singur din partea statului. Institutul financiar, care ar avea să efectuiască cumpărările și s'ar pute acorda prin legislativă prerogative deosebite. Și s'ar pute s. e. acorda din prinosurile Casei statului împrumuturi în măsură mai mare, fără interese. Ideea unei astfel de bănci a aflat mare resonanță în cercurile financiare, unde ea fost sulevată de Beksics, care este convins, că regimul va desfășura o acțiune în stil mare în Transilvania. De sine lăsată Transilvania ajunge economică și socială în prăpastie. Transilvania formează o parte constitutivă întregitoare a problemei ungare. Ungaria poate exista numai în forma sa de

stat mare și național, în ori-ce altă formă ea ajunge în prăpastie. Un stat național mare și unitar poate însă deveni și exista ca atare, dacă Transilvania va deveni un izvor de putere a maghiarimei și nu un contrapond al acesteia.

Falimentul băncii „Bau- und Bodencredit-Bank“ din Șoproon.

Dintre numeroasele falimente, cari s'au întâmplat în anii din urmă la noi în țară, nici unul nu este atât de senzațional, ca falimentul băncii „Bau- und Bodencredit-Bank“ din Șoproon, despre care am raportat și noi la timpul său în coloanele acestei Reviste. Este senzațional falimentul acesta prin faptul, că o bandă de tâlhari ordinari, compusă din directorul executiv, șef-contabilul, cassarul și corespondentul, va să dică din funcționarii mai de frunte ai societății, au comis în paguba băncii, în curs de aproape două decenii, cele mai cutezate furturi, excocherii, defraudări de hârtii de valoare, precum și falsificări de registre și bilanț, etc., fără ca organele administrative și de control, precum și creditorii să fi observat ori bănuț ceva.

Raportul experților exmiși imediat după deschiderea concursului pentru a constata adevărata situațiune a băncii cuprinde aproape 400 de pagini, iar actul de acuză al procuraturii se extinde pe 113 pagini scrise.

Vom reproduce după „Magyar Pénzügy“ punctele principale ale actului de acuză, precum vom ține pe cetitorii noștri și în viitor în curent cu mersul acestui faimos proces criminal, fiind convinși, că expunerile noastre vor fi pentru cei pe cari îi privește, nu numai interesante, ci și instructive totodată.

Înainte de a ne ocupa cu actul de acuză vom da unele date din istoricul institutului falimentat. „Bau- und Bodencredit-Bank“ s'a înființat la anul 1872 cu capital social de fl. 600,000.— din care însă s'au vărsat numai fl. 300,000.—. Deja în 1873 banca a suferit, prin falimentul unei alte bănci din localitate, o pierdere de fl. 51,705·37, ceea-ce a determinat pe acționari de a reduce capitalul social la fl. 240,000.— care sumă a fost prezentată ca existentă până în timpul din urmă; asemenea și fondul de rezervă de K 157,931·84 și fondul special de rezervă de K 146,000.— Scopul pentru care s'a fondat institutul acesta a fost de a promova industria zidăritului și creditul agricol, lucruri cu cari însă banca nici când nu s'a ocupat, ci a cultivat încă dela început tot felul de operațiuni de bancă.

Cu toată pierderea suferită în anul prim de gestiune, banca a plătit dividendele următoare: în 1874—1875 câte 6%; în 1876—1881 câte 8%, din 1882—1892 câte 9% și din 1893—1900 câte 10%.

La câți-va ani după inaugurarea activității sale banca a început a face speculațiuni mari la bursa din Viena. Deja în 1883 pierderile se cifrau cu fl. 286,735·37, prin urmare se pierduse întreg capitalul social de K 240,000.—, precum și fl. 46,735·37 din fondul de rezervă de fl. 60,000.—. Speculațiunile de bursă cu toate acestea s'au continuat. Circulațiunea anuală a efectelor cumpărate la bursă întrece suma de fl. 10.000,000, astfel că într'un singur an, la 1883, un banchier vienez a primit sub titlul de proviziune fl. 90,000.—, iar în 1884 fl. 135,000.—. În Septembrie 1895, când s'a finalizat ultima operațiune de bursă pierderea s'a cifrat cu K 2.357,089.—.

Precum am arătat mai sus banca opera cu capital social și fond de rezervă fictiv încă din 1883, susținându-se prin diferite manipulațiuni frauduloase timp de 19 ani, spre care scop funcționarii amintii la începutul acestui articol, au format încă în anul 1881 o alianță secretă. Multămită încrederei nemărginite de care conducătorii și direcțiunea băncii s'au bucurat până în timpul din urmă la publicul mare și a superficialității și negrijei administratorilor și a organelor de control lucrurile s'au putut acoperi cu multă rafinerie, până în toamna anului 1901, când moartea unui mare debitor al băncii a provocat catastrofa.

Activele prețuite la început la K 1.985.000.— fiind mare parte neincassabile s'au redus la K 500.000.—, față de cari s'au anunțat masei de concurs pasive în sumă de K 11.000.000 și mai bine, din care s'au recunoscut ca pretensiuni reale K 7.718.642.—.

Falimentul băncii se atribuie parte manipulațiunilor frauduloase ale funcționarilor, parte negrijei culpabile a membrilor direcțiunii și ai comitetului de supraveghiere.

Conform actului de acuză redigiat de procuratură, șef-contabilul este acuzat pentru complicitate la faliment fraudulos; fiind-că a falsificat registrele societății din 1882 încoace; a conlucrat din 1882—1895 la jocul de bursă neapartinător operațiunilor băncii; a retăcut și acoperit prin contări false insolvența băncii, afară de aceasta mai este acuzat pentru falsificare de documente private și pentru defraudare comisă în 119 casuri.

Precum au constatat experții, registrele societății băjbăie de contări false. Suma asignațiunilor de cassă de 5% aflătoare în circulațiune a fost redusă cu mai mult de K 1 mil.; aceea a depozitelor spre fructificare cu preste K 700.000. Din contră au fost prezentate cu sume mai mari: Imprumaturile hipotecare și Escomptul. Cele mai multe falsificări s'au comis la Conturile curente, ca unele, cari se pot mai greu controla; anume s'au prezentat debitorii cu sume mai mari, creditorii din contră cu pretensiuni mai mici decât au fost în realitate. Conturile personale s'au falsificat din 1882 până la căderea băncii în total cu K 2.358.319.—, care sumă corăspunde perderilor suferite la bursă în anii 1882—1895. Afară de aceasta s'au falsificat și contul efectelor și contul intereselor resp. al profitului. Suma fals prezentată din anul 1883—1900 în contul profitului resp. al intereselor se cifrează cu K 2.549.993. La început onestul șef-contabil falsifică contul intereselor numai la încheierea semestrală și anuală; mai târziu făcea lucrul acesta deja în cursul ori la finea anului, adăugând totdeauna atât, cât era de lipsă, ca să iasă dividenda de 10%.

Nu mai puțin a falsificat inventarele și bilanțurile, adăugând lângă suma finală a extrasului de escompt sumele, ce-i conveneau, ceea-ce putea face cu atât mai ușor, cu cât contabilul și comitetul de supraveghiere lăsau extrasul respectiv neîncheiat. În bilanț punea apoi suma finală compusă de el în mod arbitrar.

Tot șef-contabilul purta și corespondența secretă în afacerile de bursă, precum și registre regulate despre aceste manopere. În conțelegere cu ceilalți complici ai săi amaneta ori vindea efectele depuse la bancă ca amanet ori deposit curat resp. în comisiune.

În manipulațiunile acestea din urmă era sprijinit în special de cassarul băncii, care purta o evidență exactă a valorilor amanetate resp. vindute și dacă era ceva pericol se grăbea a rescumpăra efectele. Aceasta o făcea cu multă precauțiune și atunci, când se apro-

piau scontrările semestrale și anuale ori când se făcea inventarul. Le amaneta însă din nou, adeseori deja în ziua următoare scontrării ori inventarului. Registrul de cassă cassarul îl purta fals, conțând la intrate sume fictive, resp. prezentând pretensiuni drept număr, ca în modul acesta saldul cassei să fie mai mare. Astfel la 31 Dec. 1899 saldul cassei era conform registrului de cassă fl. 40.372.—. Cassarul a contat în ziua aceea la intrate o sumă de fl. 32.830.— asupra unui libel de deposit, care însă nici când n'a existat. Dar fiind-că suma aceasta la scontrarea efectuită în aceeași zi nu s'a aflat în cassă a prezentat controlorilor ceva document, conform căruia banca avea la filiala Băncii Austro-ungare din localitate un bon disponibil de fl. 25.000, iar ceilalți fl. 7830.— i-a contat la eșite ca plăți unei alte bănci de acolo pentru socoteala unui comitent. În realitate suma de fl. 25.000.— se ridicase dela Banca austro-ungară deja cu o zi înainte, iar cea de fl. 7830.— nu se plătise în 31 Dec. 1899, ci cu mult mai târziu. La 3 Ian. 1900 deja suma fictivă de fl. 32.830.— este prezentată ca eșită din cassă, dar acum sub alt Nr. de deposit (iarăși fictiv!). Șef-contabilul se înțelege făcea contările în conformitate cu cassarul.

Corespondentul băncii este acuzat pentru falsificare de documente private și pentru defraudare comisă în 12 casuri, precum și pentru complicitate la amanetarea și vinđarea efectelor străine predate băncii în comisiune, spre păstrare ori ca amanet (lombard).

Urzitorul tuturor acestor mișelii a fost directorul executiv, Schladerer, cu care însă actul de acuză nu se poate ocupa mult, căci vedând că catastrofa este inevitabilă, acest șarlatan patentat și-a pus capăt vieții printr'un glonț, lăsând întreaga răspundere asupra subalternilor săi, asupra cărora a exerciat de altcum totdeauna o influință extraordinară.

Iată caracterizarea ce i se face acestui director de bancă prin actul de acuză: Schladerer a fost conducătorul și dirigentul omnipotent al tuturor afacerilor băncii. Multămită cunoscintelor sale de specialitate, capacității sale conducătoare și individualității sale, ce insufla încredere, dănsul a ajuns încă dela început conducătorul spiritual al băncii; pe basa încrederei nemărginite și absolute de care se bucura atât la direcțiune, cât și la publicul mare, Schladerer a fost guvernorul, dirigentul omnipotent al tuturor afacerilor societății, cu un cuvânt a fost *stăpânul, șeful absolut al băncii*.

Tot ce făcea banca, la inițiativa dănsului făcea. Deși nu era nici membru al direcțiunii cu toate acestea în curs de aproape 30 de ani de fapt el exercia singur toate acele drepturi, cari compet totalității direcțiunii. Membrii direcțiunii în realitate nu aveau alt rol la conducerea și administrarea societății, decât a lua la cunoscință, ceea-ce Schladerer afla de bine a le comunica asupra activității sale în ședințele direcțiunii ori cu ocaziunea convenirilor private.

Să vedem acum ce conține actul de acuză asupra activității membrilor din direcțiune și din comitetul de supraveghiere.

Se constată înainte de toate în actul de acuză, că direcțiunea n'a introdus pentru controlul cassei instituțiunea comisariatului de zi, lăsând întreaga manipulațiune a cassei, fără nici un control pe mâna cassarului, care manipula zilnic valori de sute de mii și care subscria împreună cu un alt funcționar libelele de deposit. Preste tot direcțiunea nu a dat nici o atențiune controlului cassei, concredând cassa manuală directorului executiv, care preste zi era mai mult

absent, decât în cancelarie, iar vara petrecea în fiecare an regulat câte 6 săptămâni la băi ori în vilegiatură. Astfel cassa sta ziua întreagă fără nici un control la dispozițiunea cassarului, care în modul acesta a putut cu totul neimpedecat să instrăineze efectele străine încredințate băncii și să comită alte abuzuri criminale.

Membrii direcțiunii subscriu deja înainte blanchetele de obligațiuni și documentele necesare pentru lombardarea de efecte, pe cari apoi cassarul le umplea și folosia după plac.

În lipsă de comisar de și documentele și scrisorile, la cari se cereau câte două subscrieri, li se trimetea membrilor din direcțiune acasă spre subscriere. Toți membrii direcțiunii recunosc și se confirmă și prin martori, că scrisorile acestea se subscriu necetite, având toți încredere absolută în Schladerer, subscrierea căruia se afla deja pe actele din chestiune.

De altcum este de necrețut, ca din cele 700 de epistole scrise în curs de 14 ani în cauza jocului la bursă, membrii direcțiunii să nu fi cetit nici una; dacă ar fi cetit numai una ori două nu le putea scăpa din vedere, efectele în valoare de milioane comandate pentru speculațiuni de bursă.

Asemenea au procedat membrii direcțiunii și ai comitetului de supraveghiere fără nici o precauțiune la censurarea împrumuturilor cambiale și în general nu s'au îngrijit de plasarea sigură a capitalurilor. Aproape toți membrii direcțiunii, ai comitetului de supraveghiere, funcționarii, ba până și servitorii sunt angajați față de societate cu sume însemnate, de deci de mii, cari n'au aproape nici o acoperire; banii îi luau pe lângă procente de tot reduse, de $4\frac{1}{2}\%$, bucurându-se încă și de alte avantaje. Dela unii se primeau drept amanet acțiunile proprii ale societății, în flagrantă opoziție cu dispozițiunile § 161 al L. C. La o singură firmă banca era interesată cu milioane și multe pretensiuni de ale băncii s'au constatat de neincassabile. În general membrii direcțiunii și ai comitetului sunt acușați a-și fi împlinit agendele cu o superficialitate și indolență ne mai audită. Scontrări neașteptate și neanunțate nu s'au făcut nici când; nu s'au revădit nici odată depozitele de efecte depuse spre păstrare și obligațiunile hipotecare, dintre cari lipseau mai multe, fiind plătite de mult; în registre însă pretensiunile figurau ca existente. Mai departe nu s'a încheiat și subscris nici odată extrasul portofoliului de cambii, pe care chiar din motivul acesta Schladerer și șef-contabilul îl puteau falsifica după plac. La censurarea bilanțului întreaga activitate a comisiunii exmise se restringea la confrontarea sumelor finale ale extraselor, cu singuraticile poziții ale bilanțului, cari se înțelege consumau totdeauna de minune. Dacă s'ar fi făcut o reviziune riguroasă, ori chiar și superficială trebuia să bată la ochi, că contul intereselor resp. al profitului conține poziții imposibile d. ex. într'o singură și la intrate colosala sumă de K 118,500 și altă dată K 180,000; căci încasări de interese atât de mari în o singură și sunt raritate chiar și la băncile cele mai mari din capitală. Revisorii trebuiau la tot cazul să cerceteze, de unde provine profitul băncii, cum se poate, că deși institutul plătesce 5% după depozite și rescumpără cupoanele fără nici o provisiune, totuși este în stare să plătească o dividendă de 10%. Direcțiunea și comitetul de supraveghiere se scusa cu aceea că fiind funcționarii înțeleși, lor le a fost imposibil a descoperi abuzurile. Scusa aceasta însă nu este acceptabilă, pentru-că în decursul investigațiunii prealabile înșiși au recunoscut că nici în cursul și nici

în finea anului n'au examinat nici când registrele mai cu amănuntul.

Ca dovadă eclatantă despre increderea oarbă, superficialitatea și indolența punibilă a direcțiunii servese și împregiurarea, că au trecut la ordinea zilei preste o admonițiune confidențială venită dela secretarul general al Băncii austro-ungare, Pranger, înainte de căderea băncii cu $\frac{1}{2}$ an și în care direcțiunea era avertisată, că *administrațiunea băncii nu este în ordine și să nu aibă încredere în Schladerer*. Chestiunea aceasta, ce e drept, a fost pusă în discuțiune în proxima ședință a direcțiunii, dar membrii direcțiunii în loc de a ordona, cum ar fi fost natural, o scontrare radicală și minuțioasă prin experți, după câte-va enunțiațiuni bombastice ale directorului executiv, au luat chestiunea dela ordinea zilei, ba ce este mai mult, la propunerea unuia dintre membrii direcțiunii, *în semn de stimă și încredere față de Schladerer nici n'au trecut incidentul în protocolul ședinței*.

Pe lângă astfel de conducători nu este mirare dacă banca a putut fi despoiată prin manoperele arătate în cele precedente aproape două decenii din partea unor funcționari necinstiți și este întrebare dacă pertractarea nu va descoperi și alte abuzuri.

*
○

Comerțul universal.

De curând s'a publicat în anuarul pentru interesele maritime ale Germaniei o lucrare prețioasă despre comerțul universal, care cuprinde detalii foarte interesante cu privire la dezvoltarea comerțului universal general și la participarea tuturor statelor mari la acela pe timpul dela 1882 până la 1900.

Înainte de toate se accentuează schimbarea importantă a relațiilor comerciale internaționale dintre popoare în jumătatea a doua a secolului trecut, prin creșterea circulațiunii în comerțul universal în decursul secolului al XIX dela 6 miliarde până la 88 miliarde marce anual, ajungând adecă într'un interval de 100 ani aproape de 15 ori mai mare. Dintr'un conșpect tabelaric, al statelor cari participă cu sume mai însemnate la comerțul universal pe anul 1882 și respective 1900, în care este calculată valoarea importului și a exportului pentru fie-care stat, în genere fără considerare la comerțul cu metale nobile, scoatem datele de mai mult interes pentru noi, cari se referă la Austro-Ungaria. Comerțul universal total pe 1882 e taxat cu circa 61 miliarde marce, iar comerțul pe 1900 cu 88 miliarde marce, din cari revin pentru teritoriul vamal austro-ungar 2441 în 1882 și 3056 mil. marce în 1900. De aci rezultă, că după valoare comerțului nostru a crescut din 1882 până în 1900 cu 615 milioane marce.

În comparațiune cu comerțul total universal, comerțul nostru a stagnat, căci pe când în 1882 partea Austro-Ungariei făcea 4 procente, în 1900 abia mai era 3.47 procente. În tabela de care am făcut amintire, monarhia noastră ocupă locul al optulea. La locul prim figurează *Britania-mare*, cu 12,039 milioane în 1882 și 15,323 milioane marce în 1900; după ea imediat urmează *Germania* cu 6.323 respective 10.377 milioane marce, apoi vin *Statele-Unite*, *Francia*, *Olanda*, *Rusia*, *Belgia*, *Austro-Ungaria*, *Italia*, *Elveția* etc. Merită să amintim că comerțul Franciei a ramas neschimbat dela 1882 incoace, iar al Germaniei în acelaș timp s'a dezvoltat cel mai intensiv, arătând o creștere de preste 4,000 milioane marce. În raport cu avântul comerțului universal general însăși Anglia arată un regres —

o constatare surprinzătoare aceasta, — până când Germania și Statele Unite arată în 1900 un raport mai favorabil decât în 1882. Anume partea Angliei la comerțul universal în 1900 făcea 17.4 procente față de 19.7 procente în 1882, a Germaniei 11.8 procente în 1900, față de 10.3 procente în 1882 și a Statelor-Unite 10.9 procente față de 9.9 procente. Cel mai nefavorabil raport îl prezintă Franța unde în 1900 a scăzut comerțul la 7.8 procente față de 11.1 procente în 1882. Prin stagnarea Franței, a progresat Germania, care mai înainte era după Franța, la locul al doilea între statele comerciale ale lumii. Tot din tabela amintită, pe care o reproducem aci, ese la iveală și progresul comerțului universal în China și Japonia, un semn invederat acesta despre importanța crescândă a țărilor din orientul extrem.

	1900		1882	
	Import	Export	Total	Total
Britania mare și Irlanda	9.369	5.954	15.323	12.039
Teritoriul vamal german	5.766	4.611	10.377	6.323
Statele-Unite	3.482	6.103	9.585	6.051
Franța	3.571	3.303	6.874	6.801
Totalul grupei I	22.188	19.972	42.159	31.414
Olanda (1899)	3.239	2.675	5.914	2.918
Rusia	1.874	2.231	4.105	3.838
Belgia	1.717	1.456	3.173	2.376
Austro-Ungaria	1.431	1.625	3.056	2.441
Italia (inclusive argint nemonetizat)	1.376	1.048	2.460	1.927
Elveția (incl. metale nobile și monete)	870	665	1.535	1.123
India Britică (1898, comerț maritim)	1.838	2.456	4.294	3.066
Australia (1898)	1.402	1.606	3.008	2.366
China (1899)	1.716	1.269	2.985	940
Japonia	1.207	859	2.066	295
Totalul grupei II	16.670	15.926	32.596	21.290
La o altă	38.858	35.897	74.755	52.504

Din acest tablou aflăm cari țări au avut un bilanț activ și cari un bilanț pasiv. Astfel *Austro-Ungaria* a încheiat cu un bilanț activ, fiind exportul mai mare decât importul; tot așa Rusia, Statele-Unite, Australia etc.; din contră Anglia, Germania, Franța și Italia au avut un bilanț pasiv. În legătură cu această clasificare publicațiunea, de care ne ocupăm, tratează tema bilanțului de plată și dovedește că tocmai statele cele mai avute, precum sunt Anglia și Germania, cari au câștiguri mari dela străinătate din diferite isoare de venit, precum din transport (fracht maritim), din asigurări maritime, din comerțul internațional de bursă și agio și din interesele capitalurilor plasate în străinătate, pentru cari primesc în schimb mărfuri, încheie cu un bilanț comercial pasiv. În realitate averea națională a acestor state este în creștere, bilanțul lor *economic* este deci *activ*. Anglia d. e. are plasate în străinătate vr'o 40 miliarde marce: în pământuri, fabrici, linii ferate, întreprinderi comerciale etc., cari aduc un venit anual de 1½ până la 2 miliarde marce; lângă acestea mai trebuie considerat 1½ miliarde marce anual ca venit din navigațiune. De asemenea Germania, cu un pasiv de peste un miliard la comerțul de mărfuri, avea plasate în străinătate în 1899, cum arată un memorial al marinei imperiale, deja 7 până la 7½ miliarde marce (în această sumă nu sunt considerate și plasările în Statele-Unite americane), cari produc un venit de interese de ½ miliard marce anual. Câștigurile navigațiunii se evaluează cam la ¼ miliard anual. Bilanțul comercial activ al Statelor-Unite americane și al Rusiei provin după autor mai ales din angajamentele internaționale de plată ale acestor state, pentru a căror achitare ele exportează mai ales cereale. În Statele-Unite americane mai influențează asupra acestui bilanț activ și sistemul de vămi protecționiste, mai mari decât în ori-care stat din lume.

Centrul comerțului universal îl formează încă tot Europa, pentru că asupra statelor europene vine cam ⅔-a din comerțul universal. Partea cea mai mare a Comerțului universal modern însă nu se mai face pe uscat ci pe mare; pe întinsele oceane se petrece acum lupta de concurență a națiunilor, istoria comerțului modern. Numai o mică parte, abia ⅕ a comerțului universal, se îndeplinește pe uscat, și din această mică cantitate iarăș cea mai mare parte revine asupra comerțului statelor europene între-olaltă.

Precum am spus de repetite-ori comerțul universal pe 1900 s'a evaluat cu 88 miliarde, pe 1882 cu 61 miliarde marce. De oare-ce în această sumă e cuprins atât comerțul de export cât și cel de import și prin urmare fiecare marfă e considerată cel puțin de două ori (odată la exportul unei țări și altă dată la importul altei țări), *valoarea bunurilor comerciale puse în circulațiune se reduce la 44. respective la 30½ miliarde marce*. Cantitatea acestor bunuri nu se poate socoti din cauza divergenței datelor statistice folosite în diferitele țări. Dar fiindcă în timpurile mai vechi se aduceau în comerțul universal aproape numai prețioase și victualii mai fine (mărfuri de specerie etc.), pe când astăzi bunurile în massă (cereale, cărbuni etc.) formează contingentul principal, rezultă de aci că *cantitatea mărfurilor pusă în comerțul internațional a crescut cu mult mai considerabil decât valoarea lor*. Dacă împărțim statele în țări industriale și țări în preponderanță agricole, aflăm că statele industriale importează din străinătate cu deosebire victualii (vite și materiale brute) pentru nutrirea și ocupațiunea armatelor de lucrători, cari numără milioane, iar cele din urmă află în statele industriale cumpărători bine-veniți pentru produsele lor agricole și materiile brute, dela cari ele își procură fabricatele, cari din lipsa unei industrii mai dezvoltate nu le pot produce singure. Intre reprezentanții principali ai grupei prime se numără: Anglia, Germania și Statele-Unite; în grupa statelor în preponderanță agricolă locul prim îl ocupă Rusia. Din această comparațiune se vede, că toate țările lumii sunt avisate inevitabil la un comerț reciproc, și că nici nu se poate cugeta, ca o țară să-și poată susține completa independență economică. Toate statele pământului sunt avisate unele la altele și nu se pot lipsi nici de importul de bunuri străine nici de piețele esterne ca debușuri pentru produsele proprii.

Observările finale despre problemele comerțului universal pentru viitor merită toată atențiunea. Se spune anume, că dezvoltarea mai departe a comerțului universal este în interesul general al culturii întregii omenimi, pentru-că prin utilizarea și împărțirea bunurilor, ce produce pământul, comerțul dă un impuls puternic la exploatarea comorilor ascunse în pământ, inlesnind totodată omenimei posibilitatea de a-și acuira bunurile de consumațiune și plăcere, ce le oferă zona proprie și alte zone, îmbunătățind și nobilitând în modul acesta viața tuturor claselor. Aceasta este baza indispensabilă a adevăratei culturi omenesci. Nu începe îndoiială că comerțul universal va avea să îndeplinească în viitor în această direcțiune o misiune importantă, pentru-că el ca peste tot economia universală, pe lângă toată extensiunea la care a ajuns, se află încă la început. Dezvoltarea viitoare a comerțului universal pe lângă tot regresul neevitabil va mări și mai mult capabilitatea de lucru a omenimei întregi, decât s'a făcut aceasta până acum în perioada primă a economiei universale. („P. Ll.)“

JURISDICȚIUNE.

Responsabilitatea membrilor însoțirii.

Contrar dispozițiilor § 231 al L. C. alinea 2, conform căruia membrii însoțirilor cu responsabilitate limitată, întru cât statutele nu dispun altfel, sunt responsabili numai cu părțile fundamentale subscrise și contrar acelei dispoziții a statutorilor în sensul căreia membrii garantează pentru obligațiile însoțirii numai cu părțile lor fundamentale, nu și cu cealaltă avere a lor, — adunarea generală nu este îndreptățită a pune în sarcina membrilor și alte obligații necuprinse în statute. Legea com. nu conține nici o dispoziție, care se obligă pe membrul însoțirii, pe baza votului dat în adunarea generală, la desdaunare față de însoțire. Desdaunare se poate pretinde, după drept, numai pentru acte ilegale ori criminale.

(Curia reg. sub Nr. 805/901.)

REVISTA FINANCIARĂ.

Situațiunea.

Sibiu, 14 August 1902.

În ultimele zile era așa abundență de numărări în Viena, încât acceptate de prima bonitate s'au putut plasa cu 2 procente — un eveniment ne mai pomenit în monarhia noastră — iar pentru celalalt material de portfel a stat la dispoziție numărări cu $2\frac{1}{8}$ procente. Această reducere a etalonului a fost cauzată de concurența capitalului francez oferit în piață. Portfelul Băncii austro-ungare a scăzut cu 9 milioane la 217.255 milioane coroane, rezerva de bilete libere de contribuțiune a crescut cu 23.6 milioane la 354.66 milioane coroane, acoperirea metalică de asemenea a crescut cu 7 milioane la 1429.192 milioane coroane, iar circulațiunea de bilete s'a redus cu 16 milioane la 1467.682 milioane coroane.

*

Incheierea conversiunii ungare. Foaia oficială a publicat modalitățile pentru replătirea obligațiilor de stat ungare cu $4\frac{1}{2}$ procente denunțate per 1 Septembrie a. c., cari sunt: împrumutul căilor ferate de stat ung., cu $4\frac{1}{2}$ % din 1889 în aur, obligațiunile liniei ferate ung. de stat cu 5% din 1876, obligațiunile de investițiune ale căilor ferate ung. cu $4\frac{1}{2}$ % din 1888, obligațiunile căilor ferate cu $4\frac{1}{2}$ % din 1889 în argint și obligațiunile de regalii ung. cu $4\frac{1}{2}$ %. Această denunțare formează actul ultim al marelui operațiuni financiare, care va avea de urmare disparițiunea obligațiilor din categoriile amintite, rămase încă în circulațiune.

Tocmai împrăjurarea, că acum s'a luat dispozițiunea finală pentru terminarea operațiunilor împrăjurate cu conversiunea titlilor de stat ung. de $4\frac{1}{2}$ %, este un prilej binevenit pentru a face o scurtă reprivire asupra născerii și decurgerei acestei transacțiuni atât de importante, care s'a terminat cu un rezultat, putem dice, strălucit. Abia la începutul anului curent s'a ivit idea conversiunii, care după recunoascerea însemnatelor avantajii, a fost îmbrățășată cu toată căldura de ministrul de resort. Aceste foloase nu constau atât în reducerea sarcinilor de interese ale statului ungare, cât mai mult în unificarea tipurilor de împrumuturi emise pe baze diferite și cu deosebire în transformarea datoriilor cu interese de plată în aur și însele de rescumpărat în aur într'o datorie de stat cu interese în valută

de coroane. E drept, că la început mulți dubitau de succesul întreprinderii, mai ales că partea cea mai mare a titlilor cu $4\frac{1}{2}$ % interese în aur era plasată în străinătate, care ar fi putut refuza noua rentă, nefiind încă deplin stabilită valuta de coroane. După o considerare matură a tuturor momentelor mai importante și după ce legislativa încă și dete consimțământul, se puse în lucrare proiectul, al cărui rezultat strălucit — anunțându-se la conversiune 92 procente — e destul de cunoscut. Acest succes este cu atât mai perfect, cu cât pe timpul conversiunii era mai puțină abundență de numărări ca acum, pe atunci greutățile ce se puneau în contra conversiunii cu Austria împuneau o rezervă generală și țeara era încă sub influința depresiunii produsă de recoltele slabe ale anilor precedenți; tot momente cari ați dau situațiunii un aspect mult mai favorabil.

Succesul conversiunii din punct de vedere politic financiar este de mare preț nu numai pentru Ungaria ci pentru monarhia întreagă, căci prin acesta s'a dovedit, că validitatea valutei noastre de coroane e recunoscută pe piața internațională, fapt care a favorizat finalizarea regulării valutei.

Renta ungară în coroane cu patru procente, oferită la emisiune cu cursul de 96.50, a ajuns deja până acum la cursul de 98 — și în această rentă s'au făcut atât în țeară cât și în străinătate investițiuni însemnate.

COMERCIU.

Exportul și importul României. Ministerul de finanțe a întocmit un interesant studiu cu privire la comerțul exterior al României în 1901.

Din resumatul general al cantităților importate și exportate rezultă că România a importat în 1901: 484,368 tone în valoare de 292.435,760 lei și a exportat 2.984,859 tone în valoare de 353.830,877 lei.

Luând ca basă cantitatea și valoarea importului rezultă că România, în decursul ultimilor 10 ani, a importat în 1901 mai puțin decât în oricare alt an, cu excepțiune de anul 1900, când importul a fost numai 412.105 tone, în valoare de 216.985,878 lei, și a exportat mai mult de cât în ori-care alt an, excepțând anul 1893 când exportul a fost de 2.895,490 tone, în valoare de 370.651,787 lei.

s.

SOCIETĂȚI FINANCIARE ȘI COMERCIALE.

Societățile cooperative în Prusia sunt în număr de 9,450 având 1.331,450 membri și totalul angajamentelor de 212.238,815 mărci. Mijlocia membrilor este de 141 de societate.

Aceste societăți se reduc la 5 grupe principale, anume: 1. Grupa societăților Schulze-Delitzsch — mai ales în orașe — cuprinde 861 societăți; 2. Grupa Haas cu 3,173 societăți; 3. Grupa Raiffeisen cu 2,144 societăți; 4. Societăți diferite 1,700, cari depind de o secțiune centrală; 5. Alte 1,488 societăți cu totul independente.

După obiectul fiecăreia, aceste societăți se subîmpart în categoriile următoare:

1. 5,906 sunt societăți de avans și de credit (Vorschuss-Verein), 1,970 sistem Raiffeisen, 1,837 sistem Haas, 1,221 dependente de o centrală și 333 sistem Schulze-Delitzsch.

2. Societăți de producțiune sunt 1,805.

